

ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΣΠΗΛΑΙΩΝ

Από τον

ΜΑΝΩΛΗ Θ. ΔΑΜΑΝΑΚΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Με την παρούσα ανακοίνωση, επιχειρείται μιά σύντομη επισκόπηση της ισχύουσας στην Ελλάδα νομοθεσίας για τα σπήλαια.

Καταγράφονται μερικές από τις πάμπολλες αντιθέσεις και ασάφειες και τα κενά που υπάρχουν στην εφαρμογή και στην ερμηνεία διαφόρων σχετικών νόμων, διαταγμάτων και αποφάσεων, ελλείπει σαφούς νομικής ταυτότητας των σπηλαίων και κατάλληλου Θεσμικού πλαισίου.

Γίνεται επίσης μιά σύντομη αναφορά σε σχετικές νομοθεσίες άλλων χωρών. Η ανακοίνωση καταλήγει σε μιά ολοκληρωμένη και συγκεκριμένη, αναγκαία πρόταση διασάφησης και ουσιαστικής λύσης του νομικού πλαισίου, που στοχεύει στην ουσιαστική και πολύπλευρη αξιοποίηση των σπηλαίων, επιστημονικά, πολιτιστικά και αισθητικά, με παράλληλη αυστηρή διατήρηση τον αιώνιου ρόλου τους ως αρχείων και εργαστηρίων της φύσης.

ABSTRACT

In this report, it is attempted a brief survey of the present Greek legislation concerning the caves.

A number out of too many contradictions and ambiguities are listed, as well as the omissions regarding the application and interpretation of the various related laws, decrees and decisions, due to the lack of clear legal identity of the caves and proper legislative frame.

A brief reference to the respective legislations of other countries is also being made.

In conclusion, the report underlines the necessity for a clarification and reconstruction of the legal frame and makes an integrated concrete proposal for it, aiming at the substantial promotion of a multilateral (scientific, aesthetic, cultural) interest for and worth of the caves, together with the strict preservation of their eternal role as archives and laboratories of Nature.

Ας επιχειρήσουμε να εισχωρήσουμε σε κάποιο σπήλαιο που είναι σχετικά γνωστό, από άποψη επιστημονικού και αισθητικού ενδιαφέροντος, είναι γραμμένο σε κάποιους σχετικούς καταλόγους και έχει κάπως μελετηθεί.

Ή, σε κάποιο ελάχιστο "αξιοποιημένο" ή ακόμα και σ'ένα σχεδόν άγνωστο. Θα βρεθούμε σίγουρα σε αμχαντα. Τα σύγχρονα ανθρώπινα ίχνη, αρχίζουν πια και κάνουν

* On the right of the caves .

** Manolis Th.Damanakis, Lawyer, 4, Mantzarou Str., 106 72 ATHENS.

πολύ αισθητή την παρουσία τους, είτε αυτά είναι αποτυπωμένα στους αμέτρητους κομμένους σταλακτίτες και σταλαγμίτες, είτε στις πρώτες αίθουσες που στα περισσότερα χρησιμοποιούνται για σταβλισμό ζώων, είτε στις αλλοιώσεις που επιφέρονται στην εξωτερική τους επιφάνεια, είτε στην βιαστική αρχαιολογική έρευνα και εγκατάλειψη, είτε στην κακώς εννοούμενη και αντιεπιστημονική "αξιοποίηση" και σε όλα όσα συντείνουν στην διαταραχή του αιωνόβιου ζωντανού οργανισμού, του αρχείου της φύσης, όπως ονομάστηκε το σπήλαιο. Καταστροφή, αδιαφορία, άγνοια και υποτίμηση από τον τελευταίο επισκέπτη ως τους σχετικά αρμόδιους κρατικούς φορείς, είναι η μία πλευρά της αρνητικής όψης του θέματος. Εξίσου σημαντική όμως, είναι και η έλλειψη ουσιαστικής αξιοποίησης με πολύπλευρη επιστημονική μελέτη και εξαγωγή συμπερασμάτων.

Το πόσο σημαντικά είναι τα συμπεράσματα και αποτελέσματα αυτής της μελέτης για πολλές επιστήμες, με τον θησαυρό των γνώσεων που περιέχουν για την ιστορία, την αρχαιολογία, την ανθρωπολογία, την τέχνη, την κοινωνιολογία, την ιατρική, τη γεωλογία, τη γεωπονική, τη ζωολογία, το πόσο σημαντική είναι αυτή η ουσιαστική αξιοποίηση για τον τουρισμό και την οικονομία, αλλά το κυριότερο για την αισθητική, με τον θησαυρό ομορφιάς που περιέχουν τα ανυπέβλητα αυτά εργαστήρια της φύσης, δεν είναι της παρούσης, το έχουν αποδείξει όμως και με το παραπάνω, επιστημονικά διεθνή πορίσματα.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις, είναι απόλυτα και ασφαλώς συνυφασμένες, με την έλλειψη ενός απλού, ουσιαστικού και αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου. Νόμοι υπάρχουν πολλοί, ιδίως για το γενικότερο θέμα του περιβάλλοντος, υπάρχουν επίσης διατάγματα, Υπουργικές αποφάσεις, αποφάσεις δικαστηρίων κλπ. Η γενικότητα, η αδριστημία τους και το κυριότερο η αντίφασή τους, έχουν προκαλέσει σύγχυση, αδυναμία εφαρμογής και αναποτελεσματικότητα των όποιων ενεργητικών διατάξεων περιέχουν.

Ετσι, και οι σχετικοί διοικητικοί μηχανισμοί και οι κρατικοί φορείς που επίσης υπάρχουν, είναι λογικό να μην μπορούν να δραστηριοποιηθούν θετικά, αν εξαιρέσουμε βέβαια και τη φυσική αδυναμία που έχει πλέον δυστυχώς ο κάθε δημόσιος φορέας, με την έλλειψη γνώσης, υπευθυνότητας, φαντασίας, πρωτοβουλίας, ενδιαφέροντος ή και αγάπης για το αντικείμενό του. Αντίλογος σε όλα τα παραπάνω είναι, ευτυχώς, μια σχετική ιδιωτική πρωτοβουλία σε οσωτή κατεύθυνση, αλλά φυσικά με πενιχρά μέσα που εναντιώνεται με κάθε τρόπο, στη γενικότητα και αναποτελεσματικότητα της νομοθεσίας, στην απραξία και αδιαφορία των κρατικών φορέων και στην έλλειψη στοιχειώδης εκπαίδευσης, γνώσης και ενημέρωσης.

Τι φταίει λοιπόν;

Η έλλειψη ενδιαφέροντος; Η άγνοια; Η έλλειψη πείρας; Ή όπως τα ανέλυαν βαθύτεροι μελετητές, οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της χώρας μας, που της προσδίδουν, τα τελευταία χρόνια, χαρακτήρα χώρας με αναπτυσσόμενο καπιταλισμό ενώ διατηρούνται και φαινόμενα εξαρτημένης χώρας, είναι τέτοιες που δεν της επέτρεπαν την ύπαρξη μιας σύγχρονης, δραστήριας και αποτελεσματικής σχετικής πολιτικής; Σίγουρα όλα. Εμείς όμως εδώ, αλλά θα εκθέσουμε κριτικά την υπάρχουσα κατάσταση και θα εκφέρουμε μια γνώμη.

Αν και η ιστορία των σπηλαίων αρχίζει με τη δημιουργία τους, η σπηλαιολογία δε σαν επιστήμη εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια αργότερα, (ίσως στα 1748 με τις επιστημονικές έρευνες του Αυστριακού μηχανικού M.Nagel στις σπηλιές του Χάρστ), (1), η πρώτη έννομη ρύθμιση για προστασία τους έγινε μόλις το 1821 στη Ν.Αφρική, όταν ο Κυβερνήτης της Cape Colony, λόρδος Charles Somerset, ενέκρινε κανόνες για την διευθέτηση των Cango Caves, με τους οποίους, μεταξύ άλλων, καθόριζε πρόστιμο

50 δολλαρτων , (σοβαρό ποσό για τότε), σ'αυτόν που έμπαινε στα σπήλαια χωρίς άδεια ή χωρίς κάποια εξουσιοδότηση.(2).

Αργότερα, το 1902 , ο Γάλλος νομομαθής και σπηλαιολόγος A.Martel, κατόρθωσε να γίνει νόμος με τον οποίο απαγορευόταν να ρίχνουν μέσα στις φυσικές κοιλότητες του εδάφους γενικά, σκουπίδια, μπάζα, ψόφια ζώα και ό, τι άλλο θα άλλαζε τη φυσική κατάσταση της κοιλότητας.(3).

Από τότε μέχρι σήμερα, ιδίως στη χώρα μας, δεν έχουν γίνει πολλά πράγματα σε ειδικό επίπεδο. Οι νομοθεσίες, οι μελέτες και οι διάφορες εργασίες, ασχολούνται και εντάσσουν το θέμα στο γενικότερο του περιβάλλοντος, όπου και σταματούν. Αποσπασματικά και μόνο έχουν ενταχθεί στη νομοθεσία ορισμένες σχετικές διατάξεις, χωρίς όμως να ξεκαθαρίζουν εντελώς, όχι μόνο ειδικά ζητήματα, αλλά και γενικότερα.

Συνέπεια των παραπάνω, ήταν η απόφαση Ποινικού Δικαστηρίου στο Γύθειο το Καλοκαίρι του 1985, η οποία αθώωσε άτομο που συνελήφθηκε για κλοπή και καταστροφή σταλακτιτών από το σπήλαιο του Δηρού, γιατί έκρινε ότι δεν διαπιστώθηκε ποιάς θύγεται με την πράξη του, ισχυρίστηκε δε ότι η συγκεκριμένη πράξη είναι απλή φθορά πράγματος και γ'αυτό απαιτείται έγκληση....

Ας εκθέσουμε όμως πιο ειδικά την υπάρχουσα κατάσταση και ας θέσουμε μερικά ερωτήματα. Κατ'αρχήν στο Σύνταγμα της χώρας μας, γίνονται κάποιες σημαντικότερες αναφορές για το θέμα μας.

"Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα της ιδιοκτησίας και διαθέσεως των μεταλλείων, ορυχείων, σπηλαίων, αρχαιολογικών χώρων και θησαυρών, ιαματικών ρεόντων και υπογείων υδάτων και του υπογείου εν γένει πλούτου"(Άρθρο 18 παρ. 1). Επσης, "Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωσιν του Κράτους"(Άρθρο 24 παρ. 1).

Τέλος, "Τα μνημεία και αι παραδοσιακά περιοχάι και στοιχεΐα, τελούν υπό την προστασίαν του Κράτους"(Άρθρο 24 παρ. 6). Το Σύνταγμά μας λοιπόν, ορθά και σοφά προβλέπει και μεριμνά. Τι γίνεται όμως ακριβώς με αυτούς τους "ειδικούς νόμους";

Σύμφωνα με την ορολογία του νόμου 1650/1986 "Για την προστασία του περιβάλλοντος", τα σπήλαια μπορούν να χαρακτηριστούν κατ'αρχήν ως "προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί", αφού μπορούν να θεωρηθούν ως δημιουργήματα της φύσης που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία, συμβάλλουν στη διατήρηση των φυσικών διεργασιών και στην προστασία φυσικών πόρων. (Άρθρο 19). Μπορούν καλύτερα όμως στη συνέχεια, να χαρακτηριστούν ως διατηρητέα ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ, εφόσον θεωρηθεί ότι έχουν μνημειακό χαρακτήρα(Άρθρο 19, παρ. 4).

Ετσι λοιπόν, με τον βασικό αυτό νόμο, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ένα σπήλαιο κάπως αξιοπρεπώς, δηλαδή ως ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ.

Δεν είναι όμως τόσο απλό. Για τον χαρακτηρισμό του απαιτείται Προεδρικό Διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Γεωργίας, Π.Ε. ΧΩ. Δ. Ε. , Βιομηχανίας Ενεργείας και Τεχνολογίας και του κατά περίπτωση Υπουργού, ύστερα από γνώμη του νομαρχιακού συμβουλίου, σε εφαρμογή κάποιου σχεδίου ή μιας ούτως ή άλλως απαραίτητης περιβαλλοντικής μελέτης, της οποίας η διαδικασία κατάρτισης και το περιεχόμενο, καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Π.Ε. ΧΩ. Δ.Ε. και τον κατά περίπτωση αρμοδίου Υπουργού, Άρθρο 21 παρ. 1 του ανωτέρω νόμου).

Υπάρχουν ακόμα και πολλές άλλες "αναγκαίες" διαδικαστικές λεπτομέρειες, αλλά μόνο από αυτά, αντιλαμβάνεται κανείς την πολυπλοκότητα, το χρόνο. Ο ίδιος ο νομοθέτης έμμεσα "ομολογεί" στο τέλος του άρθρου, ότι μπορεί να χρειαστούν και 3 (!) χρόνια) και τους πολλαπλούς σκοπέλους της αρραστημένης γραφειοκρατίας που θα διαβεί κάποιον ταλαίπωρο σπήλαιο, για να χαρακτηριστεί, κατ'αρχήν ως προστατευόμενος φυσικός σχηματισμός και στην συνέχεια για να αποκτήσει αυτόν το

"μνημειακό χαρακτήρα", που δικαιωματικά του ανήκει, για να χαρακτηριστεί **ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**.

Ας αφήσουμε όμως αυτόν τον πολύπλοκο "ειδικό" νόμο και ας αναρωτηθούμε :

Μήπως τα σπήλαια θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν σαν "αρχαία" με την έννοια του άρθρου 3 του νόμου 5351/1932 "Περί αρχαιοτήτων", ώστε να υπαχθούν κατ'ευθείαν στις ευεργετικές διατάξεις αυτού του νόμου;

Δυστυχώς, πολλοί σχετικοί νομικοί μελετητές εκφράζουν αντίθετη άποψη, υποστηρίζοντας ότι τα παλαιοντολογικά ευρήματα και τα σπήλαια δεν δύνανται να θεωρηθούν ότι περιλαμβάνονται στα αρχαία με την έννοια που δίνει ο αρχαιολογικός νόμος, διότι δεν αποτελούν "έργα τέχνης". Υπάρχει όμως και αντίθετη άποψη που υποστηρίζει ότι και "ταύτα εμπίπτουν εις την έννοιαν τον φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (άρθρο 24 του Συντάγματος), και δεον να τύχουν της κρατικής προστασίας"(4).

Αξίζει να γίνει μνεία εδώ και μιας απόφασης του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, που έκρινε ότι οι διατάξεις περί αρχαιοτήτων, εφαρμόζονται και επί των παλαιοντολογικών ευρημάτων (5).

Μήπως πάλι τα σπήλαια απλά αποτελούν κοινής χρήσεως πράγματα και εφόσον δεν ανήκουν σε δήμο ή Κοινότητα ή ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, ανήκουν στο Δημόσιο κατά το άρθρο 968 Α. Κ. ;

Η μήπως τα σπήλαια είναι φυσικά δημιουργήματα και ως εκ τούτου και κατ'αρχήν δεν μπορούν να θεωρηθούν ως μνημεία αρχαιολογικής και ιστορικής σημασίας, εκτός εάν συνδυαστεί η ύπαρξή τους με ορισμένα περιστατικά;

Δυστυχώς αυτή ήταν επί λέξη η γνώμη της Νομικής Δ/σης του Υπουργείου Πολιτισμού, σύμφωνα με γνωμοδότηση του Νομικού Συμβούλου διοίκησης, σε σχετικό ερώτημα της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας. (6).

Πώς πάλι και με ποιές διατάξεις τιμωρείται η φθορά π. χ. σταλαγμιτικού υλικού από σπήλαιο;

Μήπως με τις διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου(άρθρο 49), ή έστω με την αυστηρή διάταξη, (φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους), του άρθρου 382, παρ. 4του Ποινικού Κώδικα, που αναφέρεται σε φθορά ή βλάβη αρχαιολογικού ή καλλιτεχνικού ή ιστορικού μνημείου ή αντικειμένου, τοποθετημένου σε δημόσιο χώρο;

Με τίποτε από αυτά, λέει πάλι ο προηγούμενος αναφερόμενος Νομικός Σύμβουλος με άλλη γνωμοδότησή του (7). "Εφόσον" λέγει, "το συγκεκριμένο σπήλαιο, δεν έχει αρχαιολογική σημασία " (άραγε ποιός θα το κρίνει), "τότε η φθορά αυτή, θα διωχθεί με το το άρθρο 381 του Ποινικού Κώδικα" (φθορά εκ προθέσεως πράγματος, φυλάκιση μέχρι 2 ετών)"το οποιο όμως απαιτεί έγκληση του διωκόμενου"(από ποιόν άραγε αφού δεν μπορεί να διαπιστωθεί ποιός βλάπτεται ή ποιός είναι ο παθών), "ή θα διωχθεί με το άρθρο 382 Π. Κ. παρ. 2, 3", (διακεκριμένη φθορά, φυλάκιση τουλάχιστον 3 μηνών), αφού θεωρεί τουλάχιστον ότι το σπήλαιο χρησιμεύει για το κοινό όφελος.

Ακόμα πώς και με ποιές διατάξεις τιμωρείται π. χ. η ρύπανση των σπηλαίων; Μήπως εδώ ενδείκνυται η εφαρμογή του νόμου 1650/1986 "Για την προστασία του περιβάλλοντος", που προβλέπει για το θέμα αυτό ποινικές κυρώσεις, ή φυλάκιση 3 μηνών έως 2 ετών και (χρηματική ποινή), αστική ευθύνη, (αποζημίωση) και διοικητικές κυρώσεις, (πρόστιμο μέχρι 10 εκατομμύρια δραχ., (άρθρα 28, 29, 30);

Σίγουρα ενδείκνυται, αλλά πρέπει όμως προηγουμένως το ταλαιπωρημένο αυτό σπήλαιο, να έχει χαρακτηριστεί **ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**, με την τεράστια χρονοβόρα διαδικασία που προαναφέρθηκε.

Και σ'αυτά και σε άλλα σχετικά ερωτήματα, η απάντηση θα προυποθέτει πάντα μία προηγούμενη κατάληξη για την νομική ταυτότητα των σπηλαίων.

Μήπως, για να τελειώνουμε, πρέπει να καταλήξουμε σ'αυτό που πηλλοί νομομαθείς και μή, αρκούνται, δηλαδή να θεωρήσουμε ότι όλα τα σπήλαια ανήκουν στο "φυσικό

περιβάλλον" με την έννοια που δίνει στο τελευταίο η ορολογία των σχετικών νόμων και συμβάσεων;

ΤΙΠΟΤΕ από τα ανωτέρω. Υπάρχει κάτι πιο καθαρό και σαφές.

Έχουν ήδη και πριν από πολλά χρόνια μάλιστα, ψηφιστεί από την Βουλή οι νόμοι 1126/1981 "Περί κυρώσεως της εν Παρισίοις την 23ην Νοεμ. 1972 υπογραφείσης διεθνούς Συμβάσεως δια την προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς" και 1127/1981 "Περί κυρώσεως της εν Λονδίνω την 9ην Μαΐου 1969 υπογραφείσης Ευρωπαϊκής Συμβάσεως. .

"Αυτοί οι νόμοι ορίζουν μεταξύ άλλων, ότι τα σπήλαια περιλαμβάνονται στην κατηγορία των Μνημείων και θεωρούνται αναπόσπαστο τμήμα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. (Άρθρο 1 της πρώτης σύμβασης). Επίσης, συνάγεται ότι τα σπήλαια θεωρούνται παράλληλα ως αναπόσπαστο τμήμα και της αρχαιολογικής μας κληρονομιάς, της αρχαιότερης πηγής της Ευρωπαϊκής ιστορίας, εφόσον στο άρθρο 1 της δεύτερης σύμβασης ορίζεται ότι, όλα τα ευρήματα και αντικείμενα ή κάθε άλλο ίχνος ανθρώπινης ύπαρξης, το οποίο μαρτυρεί για εποχές και πολιτισμούς. . . θεωρείται αρχαιολογικό.

Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί, σύμφωνα και με μια καθοριστική Υπουργική Απόφαση (υπ'αριθμ. 34593/1108/83), (Πολιτισμού), η οποία επανέλαβε και τα ανωτέρω, ότι η προστασία, η έρευνα, η ανασκαφή και η μελέτη των σπηλαίων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον από φυσική, αρχαιολογική και παλαιοντολογική άποψη καθώς και τα κάθε είδους ευρήματα που προέρχονται από τα σπήλαια, ανήκουν στην αρμοδιότητα και στην ευθύνη του Κράτους. Όπως δε αναφέρει και η ανωτέρω απόφαση, "όλες οι ενέργειες των φορέων ή ιδιωτών υπάγονται στην δικαιοδοσία του ΥΠ. Π. Ε και διέπονται από τις διατάξεις του ν. 5351/1932 "Περί Αρχαιοτήτων". Για την προστασία δε των σπηλαίων, λιμναίων ή εναλίων, σπηλαιοβαράθρων και δολιμών, απαγορεύεται κάθε είδους επέμβαση, εξερεύνηση, εκμετάλλευση, "αξιοποίηση", από οποιονδήποτε φορέα Ελληνικό ή ξένο, χωρίς προηγούμενη έγκριση του ΥΠ. Π. Ε. ."

Από τα τελευταία, συνάγεται, ότι η συγκεκριμένη προστασία, αφορά όλα τα σπήλαια ανεξάρτητα από το εάν έχουν ή όχι αρχαιολογικά στοιχεία, όπως πολλοί ισχυρίζονται.

Εξάλλου, όλα τα σπήλαια παρουσιάζουν ενδιαφέρον από "φυσική άποψη". . . .

Αυτή λοιπόν κατά τη γνώμη μας, είναι μια ορθή και καθαρή άποψη.

Δεν παύει όμως να επικρατεί σύγχυση στο όλο θέμα και να δημιουργούνται συνεχώς πολλά προβλήματα, που αντανακλούνται και στον διοικητικό τομέα και ιδίως στην αρμόδια υπηρεσία την "Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας", που ιδρύθηκε με το Π. δ. 941/1977, η οποία, εφόσον δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο και σαφές νομικό πλαίσιο στο αντικείμενο της δραστηριότητάς της, δεν μπορεί να διαδραματίσει τον ρόλο που της όρισε ο νομοθέτης. Έτσι λειτουργεί σαν ένας απλός διοικητικός μηχανισμός και όχι σαν μία ουσιαστική και αποτελεσματική υπηρεσία που θα είναι παράλληλα και κέντρο έρευνας, με ανάλογα εργαστήρια, αρχεία και βιβλιοθήκες και φυσικά με κατάλληλους επιστήμονες, από τους οποίους είχε πάντα προφανή έλλειψη. Υπάρχει ακόμα η εφορεία του Εθνικού Φυσιогνωστικού Μουσείου, με άδεια της οποίας διενεργούνται οι παλαιοντολογικές ανασκαφές των Πανεπιστημίων, με βάση τον εντελώς απαράδεκτο νόμο 5343/1932 "Περί Οργανισμού Πανεπιστημίου Αθηνών". Αναφέρουμε μόνο ότι στο άρθρο 307 παρ. 2, καθορίζεται ότι "τα ευρήματα των ανασκαφών κατατίθενται εις το Ε.Φ.Μ., εκ δε των πολλαπλών, δύναται να χορηγούνται εις τον ενεργήσαντα τας ανασκαφάς αλλοδαπόν, ανά εν εξ εκάστου είδους. . ." ! Αντιλαμβάνεται εύκολα κανείς, πόσα ευρήματα έχουν ήδη, με τον "νόμιμο" αυτό τρόπο, φυγαδευτεί στο εξωτερικό. Τέλος υπάρχουν και διάφοροι οργανισμοί και φορείς γενικά για το περιβάλλον, όπως μεταξύ άλλων είναι

ο "Ενιαίος Φορέας Περιβάλλοντος" (ΕΦΟΠ), (άρθρο 25 ν. 1650/1986), οι οποίοι χάνονται μέσα στη γενικότητα του θέματος και των γενικών και αορίστων καθηκόντων που έχουν, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να διαδραματίσουν κανένα σχεδόν ρόλο σε ένα ειδικό θέμα, όπως είναι αυτό που μας απασχολεί.

Τι γίνεται όμως σε άλλες χώρες;

Από μια κατ'αρχήν έρευνα και μελέτη των σχετικών τους νομοθεσιών, προέκυψαν ποικίλα συμπεράσματα. Έτσι σε αρκετές χώρες δεν υπάρχει καθόλου σχετική νομοθεσία όπως π. χ. στο Μεξικό. (8)

Σε άλλα πάλι κράτη, μολονότι υπάρχει κάποια σχετική νομοθεσία, υπάρχουν άλλου είδους προβλήματα, όπως αυτό της αδυναμίας ελέγχου και προστασίας των σπηλαίων, λόγω της μεγάλης απόστασης που απέχουν από κατοικημένες περιοχές, καθώς και λόγω του δυσπρόσιτου του εδάφους. Αυτό συμβαίνει ιδίως στη Νότια Αφρική, όπου όμως για το θέμα αυτό και με ειδικό νόμο, οι επαρχίες διευκολύνονται να νομοθετούν μόνες τους για θέματα περιβάλλοντος και προστασίας σπηλαίων, ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής. 9).

Σε άλλες χώρες, η αντιμετώπιση του ζητήματος είναι διαφορετική. Ναι μεν δεν βρίσκονται στο υπαρκτικό στάδιο που βρισκόμαστε εμείς, αναζητώντας ακόμα την ταυτότητα των σπηλαίων, έχουν όμως περάσει σε στάδιο προχωρημένο βέβαια, αλλά μονόπλευρο ίσως, αφού η κύρια κατεύθυνσή τους είναι η τεχνική προστασία των λεγόμενων "show caves". Έτσι στην Ιταλία έχουν δημιουργηθεί πάρα προστασίας γύρω από τα σπήλαια και δίνεται μεγάλη έμφαση σε ειδικά θέματα τεχνικής προστασίας, όπως π.χ. είναι οι κίνδυνοι από τον φωτισμό και από τον μεγάλο αριθμό επισκεπτών, παίρνοντας φυσικά τα κατάλληλα μέτρα(10).

Στη Γαλλία επίσης υπάρχει μεγάλη εξέλιξη στον τομέα της τεχνικής προστασίας των σπηλαίων με αρχαιολογική ή παλαιοντολογική σημασία, σε όσα έχουν χαρακτηριστεί ιδιαιτέρως κάλλους και γενικά στα "show caves"(11). Στα άλλα σπήλαια, τα οποία ανήκουν σε ιδιώτες, αφού στη Γαλλία υπάρχει ατομική ιδιοκτησία σ'αυτά τα σπήλαια, εφαρμόζονται οι γενικοί κανόνες για την προστασία του περιβάλλοντος.

Οπωσδήποτε οι ειδικές μελέτες και η πείρα αυτών των χωρών σε ειδικά θέματα, θα μας δώσουν πολύτιμα στοιχεία, όταν κάποτε και εμείς μπούμε σε κάποιο στάδιο ουσίας.

Υπάρχουν βέβαια και άλλες χώρες που έχουν σχετική πολύπλευρη δραστηριότητα.

Στην Σλοβακία, όλα τα προσιτά σπήλαια, είναι δηλωμένα με βάση τον νόμο 1/1955, "Για την προστασία της φύσης". Στην αρχή υπήρχαν μόνο μέτρα πρακτικής προστασίας, στη συνέχεια όμως και μετά από απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου, (ν. 101/1965), πέρασαν από την δικαιοδοσία του οργάνου που είχε σχέση με το εσωτερικό εμπόριο, σ'αυτό της κουλτούρας. Και τώρα όλα τα προσιτά σπήλαια, είναι μέσα στο Εθνικό πάρκο TATRA, ή σε προστατευόμενες περιοχές, με ειδικά προγράμματα προστασίας. (12).

Στη Ρουμανία, υπάρχουν σχετικοί κλιμακωτοί νόμοι. Από το 1973 υπάρχει νόμος πλαίσιο, γενικός για την προστασία του περιβάλλοντος, με ειδικές αναφορές για την προστασία της "εσωτερικής φύσης". Στη συνέχεια, υπάρχουν οι αποφάσεις των λαϊκών Συμβουλίων, οι οποίες αναφέρονται ξεχωριστά σε κάθε σπήλαιο ή καρστικό φαινόμενο, περιλαμβάνοντας και μέτρα προστασίας του. Η κατάληξη είναι μια ειδική διάταξη, που αφορά, πολύ ειδικότερα, την προστασία των σπηλαίων, αφού θεσπίζει ένα γενικό πίνακα από κανόνες που αφορούν τη δραστηριότητα των σπηλαιολογικών κλάμπ. (13).

Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ενώ παλαιότερα, (1970), υπήρχαν μόνο επιμέρους νόμοι, οι οποίοι δεν έκαναν αναφορά ειδικά στα σπήλαια, όπως ο νόμος για την προστασία των ειδών που κινδυνεύουν με εξαφάνιση, ο νόμος περί καθαρών

υπογείων υδάτων κλπ, στη συνέχεια, για μεν τα σπήλαια που βρίσκονται σε ομοσπονδιακό έδαφος θεσπίστηκαν, από τα Υπουργεία Γεωργίας και Εσωτερικών, ειδικές διατάξεις προστασίας των δημοσίων εκτάσεων που τα περιλαμβάνουν, για δε τα σπήλαια που βρίσκονται σε ιδιωτικές εκτάσεις θεσπίστηκαν αναλυτικότερα και ολοκληρωμένοι νόμοι προστασίας από τις επί μέρους Πολιτείες. Ήδη, οι μισές σχεδόν Πολιτείες έχουν θεσπίσει, σχεδόν πλήρεις, τέτοιους νόμους. (14).

Και ενώ αυτά γίνονται σε διάφορες χώρες, η Ευρωπαϊκή Κοινοτική νομοθεσία δεν έχει δώσει κάποια ειδικότερη και ουσιαστικότερη λύση στο θέμα μας. Το πρόβλημα έγκειται στην αντιμετώπιση του γενικότερου θέματος του περιβάλλοντος, στο οποίο να μεν υπάρχει μεγάλη κινητικότητα, αλλά εκεί το κοινοτικό δίκαιο, όπως αποτυπώνεται σε πολυάριθμες κοινοτικές Πράξεις, την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη τον 1986 και πρόσφατα τη συνθήκη του Μάαστριχτ, διακρίνεται συχνά για τις συντηρητικές επιλογές του και την έλλειψη συστηματικής συνοχής. Παρουσιάζει σημαντικά κενά και πρέπει να υποστεί ευρεία αναθεώρηση και να καταλάβει νέες περιοχές. Δεν διέπεται από αρχές και επιλογές τέτοιες, που αναγνωρίζουν το προβάδισμα στην προστασία και την ποιότητα του περιβάλλοντος αλλά στην άκριτη οικονομική ανάπτυξη. Αλλά υπάρχει και τεράστια δυσκολία προσαρμογής του Ελληνικού προς το κοινοτικό δίκαιο του περιβάλλοντος.

Αυτά είναι κάποια από τα πορίσματα σχετικού συνεδρίου που έγινε στους δελφούς στις 22-23/5/1993. (15).

Τι πρέπει λοιπόν να γίνει στη χώρα μας, για να ξεφύγουμε από την γενικότητα, τη σύγχυση, την πολυπλοκότητα και το ανεπάρμοστο των νόμων;

Πώς θα φθάσουμε σε ένα πλήρες, συγκεκριμένο, σύγχρονο και λειτουργικό θεσμικό πλαίσιο, σε μια κατάλληλη οργανωτική διάρθρωση και επάνδρωση με σύγχρονους επιστήμονες και μέσα των σχετικών φορέων, για να μπορεί να λειτουργήσει ουσιαστικά ένα τέτοιο θεσμικό πλαίσιο και σε μια λειτουργική, αποτελεσματική και ευέλικτη οργάνωση των διοικητικών μηχανισμών;

Μήπως πρέπει να εντάξουμε το θέμα μας στο γενικότερο της προστασίας του περιβάλλοντος, (πολιτιστικού και φυσικού), και μέσα από ένα γενικότερο θεσμικό πλαίσιο να βρούμε λύσεις;

Μήπως πάλι πρέπει να το εντάξουμε σε κάποιο νόμο, π. χ. στο νόμο για την προστασία των αρχαιοτήτων και με διάφορες επαγωγές και παρακινδυνευμένους συσχετισμούς, να λύνουμε τα προβλήματα που θα ανακύπτουν;

Ή μήπως τέλος πρέπει να αφηθούμε σε ότι ήδη υπάρχει, αφού δεν είμαστε έτοιμοι για κάτι ειδικότερο, ερμηνεύοντας κάθε φορά κάθε ζήτημα με κάποιο νόμο που βολεύει ανάλογα το στόχο μας;

Όλες οι παραπάνω σκέψεις έχουν μια λογική. Υπάρχουν και πολλές άλλες. Πολλές από αυτές μπορούν και να τεκμηριωθούν επιστημονικά.

ΤΙΠΟΤΕ από όλα αυτά δεν πρέπει να γίνει. Έχουμε ήδη σημαντικά καθυστερήσει. Έχουμε ήδη πληθώρα γενικότερων νόμων, διαταγμάτων, ερμηνειών, μελετών. Πρέπει να ξεφύγουμε από το υπαρξιακό στάδιο και να ακολουθήσουμε επιτέλους την ουσιαστική και σοφή λύση. Δηλαδή την απλή, την απλούστατη. Τη σύνταξη ενός **ΕΙΔΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΣΠΗΛΑΙΑ**, όπως απαιτεί και το ίδιο το Σύνταγμα. Με το νόμο αυτό, όλα ανεξαιρέτως τα σπήλαια, θα αποκτήσουν την καθαρή τους ταυτότητα ως **ΜΝΗΜΕΙΑ** και αναπόσπαστο τμήμα ταυτόχρονα της πολιτιστικής, φυσικής και αρχαιολογικής μας κληρονομιάς.

Θα οργανώνεται ένα επιστημονικά τεκμηριωμένο, σύγχρονο και λειτουργικό αρχείο-μητρώο με σχέδια, φωτογραφίες, βιβλιογραφήματα κλπ, όπου θα καταγράφονται όλα τα σπήλαια.

Θα θεσπίζονται αυστηρά επιστημονικές διατάξεις για την έρευνα, τη μελέτη, την ανασκαφή και την ανάδειξή τους, θα προβλέπονται αυστηρές κυρώσεις για την προστασία τους από κάθε είδους καταστροφές, ανεξέλεγκτες επεμβάσεις και

ποικίλες "αξιοποιήσεις" και θα αναφέρονται με σύστημα, σύγχρονα προληπτικά και σωστικά μέτρα, αξιοποιώντας και τη διεθνή εμπειρία, για την προστασία του εσωτερικού και του εξωτερικού τους περιβάλλοντος. Παράλληλα, θα λειτουργήσει ένας αποτελεσματικός, απλός και ευέλικτος διοικητικός μηχανισμός, που θα επανδρωθεί με σύγχρονους επιστήμονες και μέσα, θα έχει ικανή χρηματοδότηση και θα συνεργάζεται αναγκαστικά και εποικοδομητικά με τα πιο καλά στοιχεία που έχει αναδείξει η ιδιωτική πρωτοβουλία.

Σκοπός αυτού του νόμου θα είναι συνοπτικά, η πολύπλευρη ουσιαστική αξιοποίηση των σπηλαίων, επιστημονικά, πολιτιστικά και αισθητικά, με παράλληλη αυστηρή διατήρηση του αιώνιου ρόλου τους, ως αρχείων και εργαστηρίων της φύσης. Οσο πιο απλός και καθαρός θα είναι αυτός ο νόμος, τόσο πιο πολύ θα βοηθήσει την ουσία του ζητήματος, που είναι η πραγματική αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία των σπηλαίων, σύμφωνα με την αληθινή τους ταυτότητα που προαναφέραμε. Και θα έχει πετύχει το στόχο του, όταν θα έχουν περιοριστεί στο ελάχιστο, οι ερμηνέτες, οι αμφισβητήσεις, οι νομολογίες, οι νομικές "μελέτες" και οι κάθε είδους γενικολογίες και προβληματισμοί.

Ενας τέτοιος λοιπόν σοφός, ουσιαστικός και αποτελεσματικός, δηλαδή απλός απλούστατος νόμος χρειάζεται για το ΔΙΚΑΙΟ των Σπηλαίων. Το οφείλουμε στον πολύπλοκο και δαιδαλώδη σχηματισμό τους και στον πολύμορφο συγκερασμό των στοιχείων του ανθρώπινου πολιτισμού και της απεγάδιαστης φυσικής ομορφιάς που περικλείουν.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μιχ. Δερμιτζάκη σε συνεργασία με Γρ. Παπαδόπουλο, Άννα Πετροχείλου, Θεοδ. Σκούρα και Αλ. Χαρολίδη. "ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ". Δελτίο Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας 1981-82 τ. 18, σ. 25.
2. Ενημέρωση από "South African Spelaeological Association", με αλληλογραφία. Αρχείο συγγραφέα.
3. Μιχ. Δερμιτζάκη. "Ο Θαυμαστός κόσμος των σπηλαίων". Περιοδικό "ΙΣΤΟΡΙΑ Οκτ. 1994, σ. 90.
4. Ευαγγέλου Δωρή. "ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ". Εκδ. Α. Σάκκουλα 1985, σ. 59.
5. Υπ' αριθμ. 2309/1983 απόφαση Πρωτ. Θεσσ/νικης. ΕΕΝ 50. 728.
6. Δ. Παπαπετρόπουλος, Νομικός Σύμβουλος διοικήσεως, Υπουργείου Πολιτισμού, Γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 916/1987. Αρχείο συγγραφέα.
7. Δ. Παπαπετρόπουλος, Νομικός Σύμβουλος διοικήσεως, Υπουργείου Πολιτισμού, Γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 703/1987. Αρχείο συγγραφέα.
8. Ενημέρωση από "MANDUAL DE BIOESPELEOLOGIA" (MEXICO), με αλληλογραφία. Αρχείο συγγραφέα.
9. Ενημέρωση από "South African Spelaeological Association", με αλληλογραφία. Αρχείο συγγραφέα.
10. PAOLO FORTI & PAOLO GRIMANDI "THE SPIPOLA CAVE TODRISTIZATION INSIDE THE GESSI BOLOGNESI REGIONAL PARK (BOLOGNA ITALY)". Διεθνές Συμπόσιο για τα προβλήματα των διευθετημένων σπηλαίων. Έκδοση Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα 1983, σ. 115 επ.

11. MARIE JOSE TORQUIN. "LA FAUNE CAVERNICOLE DANS LES GROTTES AMENAGEES" Διεθνές Συμπόσιο για τα προβλήματα των διευθετημένων σπηλαίων. Εκδοση Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα 1983, σ. 233 επ.
12. Anton Droppa. "L'origire des grottes accessibles au public en Slovaquie et leur protection". Διεθνές Συμπόσιο για τα προβλήματα των διευθετημένων σπηλαίων. Εκδοση Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα 1983, σ. 55 επ.
13. Ενημέρωση από Dr. GHEORGHE RACOVIIA, INSTITUTUL DE SPELEOLOGIE (ROUMANIE) με αλληλογραφία. Αρχείο συγγραφέα.
14. Ενημέρωση από "NATIONAL SPELEOLOGICAL SOCIETY, INC. ", I.U. S. A, με αλληλογραφία. Αρχείο συγγραφέα.
15. Γ. Παπαδημητρίου. "Η διείσδυση του κοινοτικού Δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Η ταυτότητα και τα πορίσματα ενός συνεδρίου". Νο 1994, σ. 151 επ.